

PROGRAM PROFILAKTYCZNY

GODZINA DLA MŁODYCH GŁÓW

PIERWSZA POMOC DLA ZDROWIA
PSYCHICZNEGO

Scenariusz lekcji
dla klas VII–VIII

Autorka: Justyna Żukowska-Gołębiowska

PRZEWODNIK DLA NAUCZYCIELA/-LKI

– PODSTAWY TEORETYCZNE

Wprowadzenie do tematu

Uczniowie/uczennice klas VII–VIII wchodzi w fazę, w której dynamicznie zmieniają się relacje rówieśnicze, poziom samodzielności i presja osiągnięć. To wiek, w którym pojawiają się pierwsze poważniejsze kryzysy: stany obniżonego nastroju, samouszkodzenia, myśli samobójcze.

Badania i praktyka pokazują, że młodzież często najpierw mówi o problemach rówieśnikom/rówieśniczkom, a nie dorosłym. Dlatego tak ważne jest, żeby uczyć nastolatków/nastolatek, jak mądrze reagować: nie bagatelizować, nie oceniać i nie zostawiać kryzysów tylko „między sobą”.

Podstawowe założenia PPP w klasach VII–VIII

- **Zauważenie** – uczeń/uczennica potrafi dostrzec, że ktoś potrzebuje wsparcia: „Widzę, że coś jest nie tak”.
- **Empatyczne słuchanie** – uczeń/uczennica daje osobie w kryzysie przestrzeń na opowiedzenie, nie ocenia, nie daje rad.
- **Przekierowanie** – uczeń/uczennica nie bierze wszystkiego na siebie, jeśli sytuacja tego wymaga, tylko łączy osobę w kryzysie z pomocą dorosłych.
- **Zasada HELPPP** – pokazuje, że nie zostawiamy nikogo samego z trudnościami.

Lekcja „Pierwsza Pomoc dla Zdrowia Psychicznego” bazuje na naszej autorskiej koncepcji HELPPP.

H – Hej! Zatrzymaj się!

Zatrzymaj się. Zanim podejdziesz, złap oddech i uspokój się, żeby nie dokładać stresu drugiej osobie.

E – Empatia ponad wszystko

Podejdź z empatią, a nie z oceną. Pokaż drugiej osobie, że jest widziany/-a i słyszany/-a – to pierwszy krok do zbudowania zaufania.

L – Lepiej zrozum potrzeby

Zastanów się, czego ta osoba najbardziej teraz potrzebuje – spokoju, obecności, ochrony czy kontaktu z bliskimi.

P – Popatrz

Obserwuj bez oceniania. Zwróć uwagę na mowę ciała, napięcie, oddech. Stań z boku, nie naruszaj przestrzeni.

P – Postuchaj

Zapytaj łagodnie: „Hej, widzę, że ostatnio jesteś milczący/-a, smutny/-a i jakby nieobecny/-a. Chcesz porozmawiać?”. Słuchaj uważnie. Nie przerywaj, nie poprawiaj, nie diagnozuj. Pamiętaj, że milczenie też jest odpowiedzią.

P – Połącz

Zaproponuj wsparcie: „Chcesz, żebym poszedł/poszła z tobą do pedagoga/pedagożki, psychologa/psycholożki szkolnego/-ej albo innej dorosłej osoby”. Jeśli wolisz, możesz samodzielnie poinformować zaufaną osobę dorosłą o tym, że ktoś potrzebuje wsparcia.

Najważniejsze ryzyka w tej grupie wiekowej

- ukrywanie zachowań ryzykownych (samooleczenie, używki),
- próby samoleczenia (np. używki, leki),
- lojalność rówieśnicza, która blokuje zgłoszenie problemu.

Rola nauczyciela/-lki

- **Pracuj** na przykładach i scenkach z życia, które są autentyczne, ale nie dotyczą konkretnych uczniów/uczennic z tej klasy lub szkoły.
- **Twórz** przestrzeń do dyskusji bez ośmieszania i osądzania.
- **Przypominaj** o technikach stabilizujących (ugruntowanie, STOP – w załącznikach).

Jak reagować na trudne ujawnienia

- **Nie panikuj** – słuchaj i zapisz fakty.
- **Nie obiecuj** zachowania w tajemnicy sytuacji, która zagraża bezpieczeństwu, zdrowiu bądź życiu ucznia/uczennicy.
- **Zgłoś** od razu do pedagoga/pedagożki lub psychologa/psycholożki szkolnego/-ej, jeśli sytuacja tego wymaga.

Jak prowadzić lekcję?

- Ćwiczenia ułożone są sekwencyjnie – realizuj je dokładnie w takiej kolejności. Dla uzyskania największej skuteczności **zrealizuj** wszystkie trzy ćwiczenia.
- Ten scenariusz możesz przeprowadzić na jednej godzinie wychowawczej lub na trzech godzinach (w zależności od tego, jak uczniowie/uczennice pracują i w jakim stopniu są zaangażowani/-ne). Jeśli jakieś ćwiczenie wymaga więcej czasu, **daj** go młodzieży, a resztę ćwiczeń **zrealizuj** na kolejnych lekcjach.
- **Utrzymuj** atmosferę zaufania.
- **Daj** możliwość wypowiedzenia się każdemu/każdej – nie zmuszaj do zabrania głosu.
- **Zachęcaj** do przykładów z wyobraźni lub tekstów kultury, nie z życia osobistego.
- **Przypomnij**: zawsze można zadzwonić pod numer telefonu zaufania: **116 111**.

SCENARIUSZ LEKCJI PIERWSZA POMOC DLA ZDROWIA PSYCHICZNEGO

Cel główny

Uczeń/uczennica potrafi udzielić podstawowego wsparcia rówieśnikowi/rówieśniczce w kryzysie i wie, jak go/ją bezpiecznie przekierować do osoby dorosłej.

Cele szczegółowe

Uczeń/uczennica:

- rozpoznaje sygnały ryzyka (np. myśli samobójcze, samouszkodzenia),
- umie prowadzić rozmowę wspierającą,
- zna techniki stabilizacji i ugruntowania,
- wie, gdzie szukać pomocy.

Metody

- analiza *case study*,
- odgrywanie scenek,
- praca z kartą planu awaryjnego,
- techniki samoregulacji emocjonalnej.

Materiały

- Załącznik 1: Słowniczek pojęć,
- Załącznik 2: Plansza sygnałów alarmowych (POPATRZ),
- Załącznik 3: Karta pracy: Rozmowa ratunkowa (POSŁUCHAJ),
- Załącznik 4: Plan awaryjny (POŁĄCZ).

Lp.	PIERWSZA POMOC DLA ZDROWIA PSYCHICZNEGO	Materiały	Czas
	<p>WPROWADZENIE</p> <p>Poinformuj uczniów/uczennice, że lekcja jest prowadzona w ramach projektu MŁODE GŁOWY. Program profilaktyczny. Wprowadź do tematyki lekcji. Zapoznaj się z treścią materiału (zał. nr 1) i korzystaj z niego według potrzeb.</p> <p>Polecenia dla ucznia/uczennicy: „Dziś chcę was zaprosić do rozmowy o czymś, co jest bardzo ważne, chociaż rzadko o tym mówimy na co dzień. Każdy z nas może mieć w życiu moment, kiedy jest mu bardzo trudno psychicznie. Zdarza się, że zanim ktoś powie dorosłemu, powie to wam – koledze, koleżance, przyjacielowi/ przyjaciółce. Porozmawiamy o tym, jak rozpoznać, że coś niepokojącego dzieje się z drugą osobą. Co robić, jeśli ktoś mówi, że ma trudne myśli, że nie chce żyć, albo jeśli widzicie coś, co wygląda groźnie. Nauczmy się rozmawiać tak, żeby nie oceniać i żeby nie wchodzić w rolę ratownika/ratowniczkę, który/-a dźwiga wszystko sam/a. Każdy/każda z was dostanie też pomysł, jak zrobić swój plan awaryjny: co możesz zrobić, jak się uspokoić, do kogo pójść po wsparcie. Pamiętajcie: czasem jedno zdanie, które powiecie koledze/koleżance, może naprawdę komuś uratować życie. I nie musicie być w tym sami. Zaczynamy?”.</p>	<p>Zał. nr 1. Słowniczek pojęć</p>	
1.	<p>POPATRZ – „Sygnały, których nie ignorujesz”</p> <p>Poproś uczniów/uczennice, aby dobrali się w kilkusobowe grupy (5–6 osób). Wręcz każdej grupie po trzy różne opisy sytuacji (zał. nr 2) niektóre będą się powtarzać, dlatego przygotuj tyle zestawów, ile będzie grup). Każda z grup analizuje historie i zapisuje przykłady sygnałów kryzysu. Na koniec stwórzcie plakat zatytułowany: „Co powinno nas zaniepokoić?”.</p> <p>Polecenia dla ucznia/uczennicy: „Każda z grup otrzyma kilka opisów sytuacji. Waszym zadaniem jest zastanowić się, co może oznaczać dane zachowanie. Następnie stwórzcie plakat z symbolami sygnałów, które mogą świadczyć o tym, że ktoś potrzebuje wsparcia”.</p> <p>Uwagi dla nauczyciela/-lki: Bądź gotowy/gotowa na to, że uczniowie/uczennice mogą ujawnić trudne fakty ze swojego życia lub życia znajomych.</p>	<p>Zał. nr 2. Plansza sygnałów alarmowych</p>	15 min
2.	<p>POSŁUCHAJ – „Między słowami”</p> <p>Podziel uczniów/uczennice na pięć grup (inne niż w ćwiczeniu POPATRZ). Wręcz każdej grupie krótki opis sytuacji kryzysowej (zał. nr 3).</p>	<p>Zał. nr 3. Karta pracy: Rozmowa ratunkowa</p>	10 min

Lp.	PIERWSZA POMOC DLA ZDROWIA PSYCHICZNEGO	Materiały	Czas
	<p>Krok 1: Każdy uczeń/uczennica zapisuje na kartce, co – jego/jej zdaniem – naprawdę czuje ta osoba (np. strach, złość, samotność).</p> <p>Krok 2: Grupa porównuje swoje odpowiedzi – co usłyszeli „między słowami”?</p> <p>Krok 3: Wspólnie układają 2–3 pytania, które mogłyby pomóc tej osobie poczuć się wysłuchaną.</p> <p>Polecenia dla ucznia/uczennicy: „Dobierzcie się proszę w pięć zespołów (innych niż w ćwiczeniu POPATRZ). Każdy zespół otrzyma jedną historię. Uważnie wysłuchajcie opowieści. Starajcie się wychwycić nie tylko to, co bohater/bohaterka mówi wprost, ale też to, co przekazuje między słowami. Każde z was osobno zapisuje na kartce, co – jego/jej zdaniem – ta osoba naprawdę czuje (np. strach, złość, samotność). Porównajcie w grupie swoje odpowiedzi. Zastanówcie się: co wspólnego usłyszeliście między słowami? Na koniec wspólnie ułożcie 2–3 pytania, które mogłyby pomóc tej osobie poczuć się wysłuchaną”.</p> <p>Uwagi dla nauczyciela/-lki: Podkreśl, że uczniowie/uczennice nie muszą rozwiązywać problemów sami.</p>		
3.	<p>POŁĄCZ – „Mój plan awaryjny”</p> <p>Każdy uczeń/uczennica tworzy osobisty plan awaryjny (zał. nr 4) na wypadek, gdyby:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sam/a poczuł/a się bardzo źle psychicznie (panika, myśli autodestrukcyjne, poczucie przytłoczenia), • zauważył/a, że jego/jej kolega/koleżanka jest w dużym kryzysie. <p>Plan składa się z trzech części:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ćwiczenia samoregulujące: metoda STOP, technika ugruntowania. 2. Lista osób zaufanych. 3. Numery i kontakty alarmowe. <p>Uczniowie i uczennice mogą ten plan wypełnić w szkole, a potem zabrać do domu i trzymać w bezpiecznym miejscu.</p> <p>Polecenia dla ucznia/uczennicy: „Może tak się zdarzyć, że jakaś trudna sytuacja przytłoczy ciebie lub kolegę/koleżankę. Zapisz, co możesz zrobić, kiedy poczujesz, że jest ci bardzo źle, lub zauważysz, że ktoś może potrzebować pomocy. Które ćwiczenie uspokajające ci pomaga? Jeśli nie znasz żadnego, w planie awaryjnym masz opis kilku takich ćwiczeń. Komu o tym opowiesz? Kogo poprosisz o wsparcie? Pod jaki numer zadzwonisz?”.</p> <p>Uwagi dla nauczyciela/-lki: Podaj uczniom/uczennicom numer telefonu zaufania 116 111 oraz inne dostępne numery pomocowe.</p>	Zał. nr 4. Plan awaryjny	15 min

Słowniczek pojęć

Kryzys psychiczny

Stan, w którym emocje albo sytuacja są tak trudne, że trudno sobie z nimi samemu/ej poradzić. Może spotkać każdego i nie jest oznaką słabości.

Sygnaly alarmowe

Znaki, których nie wolno ignorować, np. ktoś mówi, że „ma dość życia”, nagle bardzo się wycofuje, rozdaje swoje rzeczy albo przez dłuższy czas wygląda na przybitego/przybitą.

„Między słowami”

Umiejętność słyszenia nie tylko tego, co ktoś mówi dosłownie, ale też tego, co pokazuje tonem głosu, zachowaniem, milczeniem. Np. mówi „spoko”, ale unika ludzi i wygląda na smutnego/smutną.

Empatyczne słuchanie

Słuchanie tak, by druga osoba czuła się bezpieczna i ważna: bez ocen, bez wyśmiewania, z pytaniami zamiast gotowych rad.

Plan awaryjny

Spisane wcześniej kroki, które można zrobić w kryzysie: ćwiczenia uspokajające (np. technika STOP), lista zaufanych osób i numery pomocowe.

Granice własnej pomocy

Świadomość, że nie musisz być terapeutą/terapeutką ani ratownikiem/ratowniczką. Możesz wysłuchać, zapytać i pomóc znaleźć dorosłego lub numer pomocowy – ale nie dźwigasz problemu sam/a.

Stygmatyzacja

Traktowanie kogoś gorzej z powodu jego problemów psychicznych, np. wyśmiewanie, etykietowanie („wariat”). Powoduje dodatkową krzywdę i poczucie osamotnienia.

Samoregulacja

Umiejętność uspokojenia swojego ciała i emocji w trudnej sytuacji – np. świadomy oddech, skupienie na tym, co widzisz i słyszysz, technika STOP.

Myśli autodestrukcyjne

Myśli o zrobieniu sobie krzywdy – fizycznej lub emocjonalnej, albo o tym, żeby „zniknąć” czy przestać czuć ból. Mogą przybierać różne formy: od obwiniania siebie, przez fantazje o samookaleczeniu, aż po myśli o odebraniu sobie życia. Zawsze oznaczają, że ktoś potrzebuje pomocy i rozmowy z zaufaną osobą dorosłą.

Numery pomocowe

Bezpłatne telefony, pod które można zadzwonić anonimowo, żeby porozmawiać z kimś wyszkolonym w pomaganiu – **116 111** – Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży.

Jak wykorzystać słowniczek na lekcji?

Można zrobić plakat z tymi hasłami i powiesić w klasie.

Każde pojęcie można omówić z krótkim przykładem z życia dzieci

(np. „Pamiętacie, jak w zeszłym tygodniu ktoś miał gorszy dzień i jak okazaliśmy empatię?”).

Uczniowie/uczennice mogą dopisać własne przykłady do każdego z haseł.

1. Smutne rysunki

Kasia w zeszytcie do matematyki rysuje czarne postacie z przekreślonymi oczami. Kiedy koleżanka pyta, co to jest, Kasia mówi: „Lubię takie rzeczy”, i zamyka zeszyt.

2. Długie rękawy w upał

Michał w środku upalnego dnia chodzi w długim rękawie. Kiedy ktoś pyta, czy mu gorąco, odpowiada: „Nie twój interes”, i odwraca się.

3. Nagłe milczenie

Julia zawsze dużo mówiła na lekcjach. Od kilku dni siedzi cicho, nie zgłasza się, patrzy w okno – izoluje się, nie chce z nikim rozmawiać ani się spotykać. Kiedy nauczyciel/ka zapyta o to, co się dzieje, mówi: „Nic mi nie jest”.

4. Pożegnanie w wiadomości

Wiktor wysłał do kolegi SMS: „Fajnie, że byłeś moim kumplem. Dzięki za wszystko”.

5. Wycofanie z grupy

Karolina zawsze jadła drugie śniadanie z koleżankami. Od tygodnia je sama w toalecie. Tłumaczy: „Nie lubię hałasu na korytarzu”.

6. Przesadna żartobliwość jako tarcza

Kuba w każdej sytuacji żartuje, nawet gdy ktoś mówi o czymś poważnym. Kiedy koleżanka opowiadała, że jest jej smutno, Kuba parsknął śmiechem: „Ej, nie dramatyzuj, życie to mem”. Potem odwrócił się, żeby nikt nie widział, że robi się poważny.

7. Zmiana wyglądu

Ewa nagle przestała dbać o siebie. Ma tłuste włosy, brudne ubrania, zasłania twarz kapturem. Na pytanie „Co się dzieje?” odpowiada: „Nie twoja sprawa!”.

8. Niebezpieczne żarty

Bartek rzuca niby żartem: „Najlepiej, jakbym zniknął i byłby spokój”. Koledzy się śmieją, on też się uśmiecha, ale zaraz milknie i wydaje się nieobecny.

9. Nocne wiadomości

Sandra pisze do koleżanki o drugiej w nocy: „Nie mogę spać, wszystko mnie przytłacza. Chcę zasnąć i się nie obudzić”. Następnego dnia w szkole mówi: „To nic takiego, miałam chwilowy zjazd, luzik”.

10. Zerwanie relacji

Dominik przestał się odzywać do swojej paczki. Coraz częściej nie przychodzi do szkoły. Gdy już do niej dociera, ciągle gdzieś znika na przerwach. Z nikim nie chce gadać, tylko obserwuje. Bywa arogancki, agresywny, czepia się o byle co.

Sytuacja 1 – „Nie chce mi się tak żyć”

Patrycja mówi do koleżanki na przerwie: „Już mnie wszystko wkurza. W domu tylko krzyki, w szkole cisną z każdego przedmiotu. Nie chce mi się tak żyć”.

- Co może czuć Patrycja?

- Jakie pytania możesz jej zadać, żeby poczuła, że ją słyszysz?
Co powinienes/powinnaś zrobić w tej sytuacji?

Sytuacja 2 – „Nie chcę nikogo widzieć”

Oskar nie chodzi na WF i przestał siadać z kumplami. Kiedy kolega pyta, co się stało, Oskar mówi: „Odczep się. Po prostu mam dość takich ludzi jak wy”.

- Co może kryć się za tym zachowaniem?

- Jak możesz pokazać, że go słyszysz?
Co powinienes/powinnaś zrobić w tej sytuacji?

Sytuacja 3 – „Wszystko zawaliłam”

Marta dostała jedynkę z ważnego sprawdzianu. Mówi do koleżanki: „Wszystko zawaliłam. Nic mi w życiu nie wychodzi”.

- Jak myślisz, co naprawdę czuje Marta?
- Jakie dwa pytania możesz jej zadać, żeby poczuła się wysłuchana?
Co powinieneś/powinnaś zrobić w tej sytuacji?

Sytuacja 4 – „Dzięki za wszystko...”

Kuba napisał do kolegi SMS: „Dzięki, że zawsze byłeś spoko. Trzymaj się”.

- Co może się dziać z Kubą?
- Co powinieneś/powinnaś zrobić w tej sytuacji?

Sytuacja 5 – „Śmieją się ze mnie”

Natalia płacze w toalecie. Gdy ktoś pyta, co się stało, mówi: „Mam dość. One codziennie się ze mnie śmieją. Co bym nie zrobiła, to jest źle, co bym nie powiedziała, w co się nie ubrała, to robią ze mnie bekę”.

- Co może czuć Natalia?

- Jakie pytania możesz jej zadać, żeby poczuła, że ją słyszysz?
Co powinieneś/powinnaś zrobić w tej sytuacji?

1. Ćwiczenia samoregulujące

Metoda STOP

STOP to skrót, który pomoże ci przerwać lawinę trudnych myśli:

- **S – STOP:** zatrzymaj się na chwilę. Powiedz sobie: „Stop!”.
- **T – Take a breath:** weź kilka spokojnych oddechów.
- **O – Observe:** zauważ, co teraz myślisz, czujesz, jak reaguje twoje ciało.
- **P – Proceed:** zrób to, co ci pomoże – np. porozmawiaj z kimś zaufanym, napisz do kogoś, poproś o pomoc.

Technika ugruntowania 5–4–3–2–1

To proste ćwiczenie, które pomaga uspokoić głowę i wrócić do „tu i teraz”, gdy ty lub ktoś inny ma np. atak paniki albo czuje, że „zalewają go emocje”. Spróbujcie mówić to na głos lub w myślach:

- 5 rzeczy, które widzisz,
- 4 rzeczy, których możesz dotknąć,
- 3 rzeczy, które słyszysz,
- 2 rzeczy, które możesz powąchać,
- 1 rzecz, której możesz posmakować (lub przypomnieć sobie jej smak).

2. Lista osób zaufanych

Imię, rola (np. wychowawca/wychowawczyni, rodzic, psycholog/psycholożka):

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....

Pamiętaj: nie musisz być sam/a!

Zapisz imiona osób, do których możesz pójść w trudnej sytuacji:

- **Kto w szkole?** (np. nauczyciel/ka, psycholog/psycholożka),
- **Kto w domu?** (np. rodzic, starsze rodzeństwo),
- **Kto z przyjaciół/przyjaciółek?**

3. Telefony i kontakty awaryjne

Pod jaki numer mogę zadzwonić? (np. 116 111 – Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży,

112 w nagłym przypadku)

- telefon zaufania **116 111**
- telefon alarmowy **112**
- mama
- tata
- przyjaciel/przyjaciółka

Co powiem, prosząc o pomoc?

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

